

# AL-HIKMAH

|              |          |                       |             |
|--------------|----------|-----------------------|-------------|
| <b>Jilid</b> | <b>8</b> | <b>ISSN 1985-6822</b> | <b>2016</b> |
| <b>No.</b>   | <b>1</b> |                       | <b>1437</b> |

- PENGURUSAN STRESS MENURUT AL-QURAN DAN HADITH...3-18  
*Siti Noorsyafenas & Ahmad Yunus*
- SHEIKH SA'ID HAWWA: LATAR BELAKANG DAN KETOKOHAN DALAM BIDANG PENDIDIKAN ISLAM...19-35  
*Mawaddah Baderun & Haziyyah Hussin*
- PERSEPSI MASYARAKAT ISLAM TERHADAP METODOLOGI DAKWAH PUSAT DAKWAH ISLAMIAH NEGARA BRUNEI DARUSSALAM...36-53  
*Dyg HjH Ummi Fa'izah, Salasiah Hanin Hamjah & Izzah Nur Aida*
- KEISTIMEWAAN KAEDAH JAWI SEBAGAI METODE DAKWAH UNTUK PEMBELAJARAN AL-QURAN YANG BERKESAN: KAJIAN KE ATAS SKRIP JAWI... 54-68  
*Wan Mohd Azhar & Abdul Ghafar Don*
- PENDEKATAN PENGUKUHAN PERSONALITI BAPA DALAM KALANGAN PESERTA DI LEMBAGA PENDUDUK DAN PEMBANGUNAN KELUARGA NEGARA (LPPKN)... 69-84  
*Izzah Nur Aida & Salasiah Hanin Hamjah*
- TAHAP PEONTONAN FILEM GENRE DAKWAH DALAM KALANGAN AUDIEN DI MALAYSIA...85-101  
*Azimah Misrom & Rosmawati Mohamad Rasit*
- JOHN L. ESPOSITO THE ISLAMIC THREAT: MYTH OR REALITY Oxford University Press: Oxford, 1992...102-107  
*Badlihiham, Syarifuddin & Linda Roziani*

• حركة التأليف في مقاصد الشريعة ... 108-125

جبريل إسماعيل البركة وأحمد إرضاء بن مختار

## Tahap Penontonan Filem Genre Dakwah dalam Kalangan Audien di Malaysia

The Level of Dakwah Film Viewship among Malaysian Audience

AZIMAH BINTI MISROM\*  
ROSMAWATI MOHAMAD RASIT

### ABSTRAK

Penghasilan filem yang menepati genre filem dakwah dapat memberi manfaat kepada penonton terutama dalam aspek keagamaan. Namun, filem yang dihasilkan pada masa kini kurang menerapkan elemen dakwah dan mengurangkan pengembangan dakwah dalam genre filem. Justeru, kajian ini dijalankan bertujuan untuk mengkaji tahap penontonan genre filem dakwah dalam kalangan audien di Malaysia dan mengkaji perbezaan tahap penontonan filem genre dakwah dalam kalangan audien di Malaysia mengikut jantina. Reka bentuk kajian ini ialah kajian tinjauan melalui pengedaran borang soal selidik kepada 500 orang responden di lima buah pawagam di Lembah Klang iaitu Alamanda, Midvalley, The Mines, NU Central dan KLCC. Kajian ini menggunakan persampelan rawak kluster dan dianalisis secara deskriptif dan ujian inferensi T-Perbandingan. Hasil kajian mendapati penontonan filem genre dakwah mestilah mematuhi konsep patuh syariah, mengajak kepada kebaikan dan mencegah kepada kemungkaran, membawa persoalan tentang Islam kepada masyarakat, memaparkan latar belakang masyarakat yang berpegang kepada ajaran Islam, dilakukan oleh pelakon Islamik, mempromosikan nilai-nilai murni, medium penyampaian dakwah, membawa tema ketuhanan, membawa tema Islamik dan perwatakan berkisar agamawan. Hasil kajian juga berdasarkan ujian T-Perbandingan menunjukkan tidak terdapat perbezaan yang signifikan di antara jantina. Implikasi kajian ini dapat mengembangkan dakwah dan menanam minat audien untuk menonton filem berkonsepkan Islamik.

**Katakunci:** *Tahap Penontonan, Filem Genre Dakwah, Audien*

### ABSTRACT

Dakwah films bring myriad benefits toward audience, apparently from the facet of religion. However films released nowadays contain very little element of dakwah and this scenario restrict the development of dakwah film. This research aims to

analyze the level of dakwah films viewership among Malaysian audience and to study the difference viewership level between gender. A survey conducted by distributing questionnaires to 500 respondents at five cinemas in Lembah Klang; Alamanda, Midvalley, The Mines, NC Central and KLCC. Sample collected using random cluster sampling and data analysed by descriptive analysis and inferential T-test comparison. Research found that “a dakwah film” must adhere to shariah compliance, enjoin good and forbid evil, enlightening the audience about Islam-as a life style not sole about ritual, portray the real muslim’s life, starred by Islamic actor and actress, promote moral values, as the medium of spreading dakwah. Furthermore, based on T-test comparison, the result shows that there is no significant differences between gender. This study will help in widening dakwah film genre and cultivate Malaysian audience to watch more Islamic film in future.

**Keywords:** *The level of viewership, dakwah film genre, Malaysian audience*

## PENDAHULUAN

Filem atau drama adalah sesuatu yang diminati oleh masyarakat. Filem juga merupakan salah satu cabang seni dalam mengembangkan pelbagai karier seperti lakonan. Pelbagai jenis genre filem yang dihasilkan pada masa kini hasil daripada pengembangan ilmu berkaitan penghasilan filem di samping lahirnya ramai penulis skrip, pengarah dan penerbit. Menurut Jill (2007) berpendapat filem adalah medium yang indah dan luar biasa yang telah menjadi terlalu biasa sehingga menghasilkan gambar serta jalan cerita yang bagus dengan menghidupkan watak-watak lakonan.

Filem yang dihasilkan juga mampu mempengaruhi minat kepada para penonton terhadap sesuatu filem. Penonton atau audien merupakan produk kepada keuntungan sesuatu filem yang dihasilkan. Menurut McQuail (1997) yang menyatakan audien adalah hasil produk dalam konteks sosialnya iaitu berkongsi tentang kebudayaan, kefahaman dan keperluan maklumat di samping dapat memberi respon terhadap saluran media. Di samping itu, Mohd. Shukri (2012) berpendapat bahawa penerbit perlu ilmu dalam membuat filem Islam. Penerbit Islam terutamanya perlu mengeluarkan filem yang memberi identiti dan cara hidup Islam dan bukannya skadar hiburan semata-mata. Umat Islam perlu mengoptimumkan penggunaan filem sebagai alat berdakwah dan memaparkan peranan golongan ustaz dan pendakwah secara lebih efektif.

Oleh yang demikian, jenis filem yang ditayangkan mampu mempengaruhi tahap penontonan audien di Malaysia. Justeru, penerbit

filem perlu kreatif dalam menghasilkan filem genre dakwah supaya tahap penontonan dalam kalangan audien semakin meningkat.

### PERNYATAAN MASALAH

Filem-filem yang dihasilkan oleh pengarah dan penerbit terdiri daripada pelbagai genre. Namun genre filem dakwah adalah paling sedikit dibandingkan dengan genre yang lain. Kebanyakan genre filem yang dihasilkan adalah berkonsep kecintaan dan seram. Ini seharusnya dapat dikurangkan untuk melahirkan filem yang menerapkan unsur keislaman. Berdasarkan statistik tayangan filem tempatan yang dikeluarkan oleh FINAS, kutipan dari bulan Januari sehingga bulan 12 Oktober 2015 iaitu sebanyak RM 39,43 juta. Kutipan yang paling tinggi ialah filem Polis Evo (RM 10.77 juta), Suamiku encik Perfect 10 (RM 2.99 juta) dan Villa Nabila (RM 2.81 juta). Hal ini menunjukkan para penonton lebih terpengaruh dengan filem bergenre aksi, komedi, seram dan percintaan. Jalan penceritaan yang tiada nilai-nilai keislaman itu mudah digilai oleh golongan kanak-kanak dan remaja kini. Ini amat merunsingkan sesetengah pihak di mana boleh mempengaruhi kelakuan mereka yang tidak berlandaskan syariat yang benar. Asiah & Kareelawati (2008) berpendapat walaupun jumlah filem cereka tempatan semakin meningkat baik untuk tayangan pawagam mahupun di televisyen, namun diandaikan juga bahawa nilai-nilai Islam diselitkan walau dalam apa bentuk sekalipun masih di tahap yang tersangat minima.

Kemampuan filem arahan P. Ramlee yang sekadar mempunyai kemudahan dan peruntukan terbatas di Jalan Ampas mampu menterjemahkan elemen keagamaan di dalam filem ketika penerbit filem lain tidak berminat langsung dengan filem Islam. Ini telah dibuktikan oleh Jeniri (2014) menyatakan bahawa berbanding dengan filem genre lain, filem genre Islam paling tidak menarik minat penerbit filem di negara ini. Dalam sejarah perfileman kita, filem bertemakan Islam jauh di belakang berbanding dengan filem romantik, filem jenaka dan filem hantu. Sumpah Semerah Padi (1956) dan Isi Neraka (1960) merupakan filem awal yang secara langsung mengangkat persoalan agama Islam dan dakwah ke dalam filem. Sesudah itu, terdapat lompang besar dan lama kerana penerbit filem di negara ini kemaruk dengan filem cinta dan romantik sehinggalah kemudiannya lahir filem Syukur 21 (2000) dan 2 Khalimah (2013). Ini disokong oleh kajian Rosmawati (2013) yang mendapati bahawa strategi meletakkan remaja sebagai sasaran penonton utama dengan membawa

tema kasih, cinta dan drama berjaya apabila filem-filem dengan tema sebegini mendapat tempat di kalangan penggemar filem Melayu khususnya remaja seperti *KL Gangster* (2011) dan *Ombak Rindu* (2011) yang memancing remaja sehingga mencapai tahap *box-office*.

Hal yang demikian menunjukkan bahawa filem genre dakwah di Malaysia adalah sedikit dibandingkan dengan filem genre yang lain seperti cinta, aksi, komedi dan seram. Persoalannya ialah sejauhmanakah tahap penontonan filem genre dakwah dalam kalangan audien di Malaysia dan apakah perbezaan tahap penontonan filem genre dakwah dalam kalangan audien di Malaysia mengikut jantina? Oleh yang demikian, pengkaji mendapati bahawa penghasilan filem genre dakwah perlu ditingkatkan supaya filem tersebut dapat memenuhi permintaan pasaran negara luar dan memberi manfaat kepada para audien yang menontonnya.

## SOROTAN LITERATUR

### Genre Filem Dakwah

Menurut Roy (1974) yang berpendapat bahawa filem adalah luahan sesuatu yang realiti dengan realiti dengan menggunakan bahasa metafora dalam bahasa filem. Terdapat perbezaan antara penulisan dan penghasilan filem di mana penulisan novel boleh menggunakan perkataan-perkataan sebagai simbol untuk memberikan gambaran terhadap sesuatu watak manakala, filem adalah sebuah lakonan yang dilakonkan secara realiti dalam menjiwai sesebuah watak filem.

Menurut Janet (2002) kemunculan filem adalah sebagai satu budaya teknologi pada akhir abad ke-19 yang telah memberi kesan yang mendalam di mana kesannya dirasai secara berbeza daripada kumpulan pengeluar budaya, institusi dan penonton pada masa itu. Filem juga merupakan media yang pelbagai, infiniti tidak terhingga dan sentiasa melebihi definisi yang dikategorikan. Filem yang baik adalah filem yang mampu mempengaruhi para penonton. Filem yang kurang jelas menerangkan tentang genre cerita memberi kesan kepada sesebuah filem yang diterbitkan itu.

Menurut John et al. (2009) menyatakan bahawa filem agama merupakan salah satu genre di dalam filem di mana apabila genre ini dibangunkan dengan menggunakan pendekatan disiplin yang bukan sahaja tertumpu kepada bidang filem dan agama tetapi digunakan juga untuk bidang teologi, perbandingan agama, falsafah, psikologi, antropologi, sosiologi dan kajian budaya.

Manakala Dusuki (2011) berpendapat bahawa filem dan drama merupakan elemen yang cukup berkesan dalam mencetuskan kesedaran dan keinsafan. Filem atau drama merupakan wahana yang ampuh untuk menyampaikan dakwah yang juga merupakan salah satu wadah dalam mempertahankan syiar Islam.

Genre filem adalah suatu cara perkumpulan filem dengan gaya dan cerita. Filem genre merupakan salah satu yang boleh dikategorikan kepada budaya biasa. Genre menawarkan kepada para penonton untuk memilih di antara filem-filem dan dapat membantu melihat jenis genre yang diminati oleh para penonton untuk dihasilkan (Toby & Robert 1999).

Menurut Sara et. al (2008) yang berpendapat bahawa genre merupakan satu peraturan yang terdiri daripada sejenis bahasa atau kod yang digunakan oleh penerbit atau penulis skrip filem untuk menghasilkan sesebuah filem. Selain itu pada masa yang sama juga melalui bahasa dan kod ini, penonton dapat membaca sesebuah jalan penceritaan filem tersebut. Walau bagaimanapun, peraturan-peraturan ini tertakluk kepada perubahan dari masa ke masa menurut pandangan sosial pengubah atau penerbit filem itu untuk lebih membangunkan genre filem tersebut.

Nur Hazriani & Rosmawati (2014) berpendapat bahawa perbincangan mengenai filem sebagai medium dakwah perlu dilihat dalam skop yang lebih besar dan terperinci di mana filem sememangnya mampu menjadi medium dakwah namun, filem yang mampu menjadi wasilah dakwah pada masa kini masih dalam perbincangan apabila istilah filem patuh syariah hangat dibincangkan oleh para ahli akademik mahupun masyarakat sejak tahun kebelakangan ini. Hal ini berikutan kesedaran bahawa filem mampu menjadi medium untuk berdakwah serta mempromosikan nilai-nilai serta kebudayaan Islam kepada masyarakat.

Mustafa (2010) yang berpendapat bahawa cabaran menggariskan panduan filem patuh syariah mestilah bertepatan dengan genre dakwah yang disampaikan untuk menentukan sasaran-sasaran yang ditujui adalah perkara yang amat penting dan besar faedahnya. Dengan mengadakan garis panduan akan jelaslah sasaran-sasaran yang ditujui atau perkara-perkara penting yang dituntut.

Menurut Zulkiple Abd. Ghani dan Abdul Ghafar Don (1997) yang menyatakan bahawa dakwah ialah mengajak dan memandu seluruh manusia supaya memperolehi kebahagiaan hakiki bagi kehidupan dunia dan juga di akhirat yang bertujuan mengembalikan manusia kepada fitrah. Menurut Abdul Ghafar (2008) lagi yang berpendapat bahawa dakwah secara asasnya bermaksud seruan iaitu seruan kepada kebaikan, amar makruf dan nahi mungkar serta beriman kepada Allah.

Manakala Yunus (2011) berpendapat bahawa lambakan filem dalam era globalisasi masa kini memberi pengaruh dan impak yang besar kepada negara dan masyarakat di mana umumnya dalam kalangan remaja sentiasa mengikut *trend* filem masa kini. Penghasilan filem yang berkualiti dan baik adalah penting agar sejajar dengan kemajuan negara kerana negara yang maju bukan sahaja dilihat daripada aspek ekonomi semata-mata tetapi ia melibatkan masyarakat negara yang berakhlak mulia dan berbudi pekerti.

Mohd Hilmi (2010) berpendapat bahawa filem yang Islamik seharusnya filem yang tidak mengandungi adegan-adegan yang tidak sepatutnya seperti berpelukan antara pelakon lelaki dan wanita, pendedahan aurat yang keterlaluan, penonjolan aktiviti-aktiviti maksiat secara terang-terangan, aksi-aksi ganas yang melampau, dan mengandungi elemen-elemen khurafat dan syirik. Tambahan lagi, filem-filem yang mengandungi unsur-unsur komedi dan lawak jenaka yang kosong, mencarut, membodohkan, dan komedi yang kotor dan jijik juga termasuk dalam jalan ceritanya. Junainah (2013) pula menyatakan bahawa filem atau drama yang berunsurkan syirik atau seram sepatutnya dihapuskan kerana ia memberi kesan yang buruk kepada penonton. Ia bukan saja melemahkan semangat masyarakat, malah memesongkan lagi akidah mereka.

Menurut Naim (2011) yang menyatakan bahawa filem sebagai makanan untuk santapan jiwa, perasaan, pemikiran, pandangan dan secara tidak langsung boleh membentuk 'sifat dalaman' tersebut. Maka filem yang bersifat garapan pelbagai bentuk seni itu juga dapat memberi 'makan' kepada khalayak yang menjadi penontonnya iaitu sesuatu yang 'dimakan' oleh penonton itu perlulah sesuatu yang baik, bersih, bermutu dan halal untuk dilihat serta halal untuk 'dimakan oleh rasa' sebagaimana makanan yang dihidangkan untuk dimakan oleh tetamu. Makanan yang tidak bersih dan tidak halal secara langsung akan memberi kesan bukan sahaja kepada kesihatan tubuh badan tetapi juga kepada rohani seseorang malah daripada perspektif Islam hukumnya adalah haram.

Oleh yang demikian, genre filem merupakan suatu cara penghasilan filem dengan gaya dan cerita mengikut idea pengarah dan penerbit masing-masing. Manakala dengan adanya pelbagai genre filem yang dihasilkan, filem genre dakwah juga menjadi salah satu medium untuk menyebarkan dakwah dengan cara melalui penceritaan. Filem genre dakwah yang baik adalah filem yang mampu mempengaruhi para penonton tentang keislaman. Selain itu, para penonton seharusnya terus menyokong filem-filem yang berunsurkan genre dakwah. Justeru, penghasilan filem

genre dakwah ini masih lagi baru dihasilkan dan perlu kepada penyelidikan dengan terperinci lagi.

### **Penontonan Filem**

Audien dan filem adalah saling berkaitan antara satu sama lain. Menurut Mcquail(1997) menyatakan bahawa audien merujuk kepada pembaca, penonton dan pendengar daripada satu saluran atau saluran media yang lain atau daripada sesuatu persembahan.

Manakala, Siti Qoriatun Sholihah (2011) pula menjelaskan filem sangat berpotensi dalam mempengaruhi tingkah laku penonton. Hal ini kerana kekuatan dan keunikan filem sebagai media, sangat berkesan dalam mempengaruhi penonton secara *psychological*. Para penonton akan berusaha membawa watak lakonan dengan cara yang tersendiri untuk mempengaruhi para penonton. Filem yang terhasil akan mempengaruhi penonton terutamanya golongan kanak-kanak dan remaja.

Selain itu, emosi juga saling berkait rapat dengan penonton. Filem yang baik juga adalah filem yang mampu mempengaruhi emosi penonton. Kajian Tan (1994) menjelaskan bahawa emosi penonton melibatkan sesuatu yang mereka lihat dan kesannya terbina beberapa karakter yang meliputi empati dalam diri penonton kerana semua yang terjadi telah dilalui dalam kehidupan mereka.

Di samping itu, Rosmawati (2012) menjelaskan bahawa penontonan filem berasas Islam dikatakan mampu memberi sumbangan ke arah tindakan yang positif bagi mengenal pasti hubungan di antara penontonan filem-filem bermesej keislaman dengan pembinaan personaliti prososial dalam kalangan khalayak belasan tahun.

Rosmawati (2013) pula membuktikan terdapatnya perkaitan di antara penontonan filem berunsur dakwah dengan mengambil kira tahap minat audien filem terhadap filem berunsur dakwah Islamiah. Justeru, senario ini memberi peluang yang baik kepada para pembikin filem tempatan untuk terus menghasilkan filem yang berbentuk dakwah.

Asiah dan Nur Kareelawati (2008) menjelaskan filem untuk tayangan pawagam berupaya menguasai fikiran dan rasa khalayaknya terutamanya golongan remaja lelaki dan perempuan remaja di mana kelebihan filem boleh dijadikan sebagai alat untuk membujuk remaja ke jalan Islam.

Justeru, kajian yang telah dilakukan oleh pengkaji-pengkaji lepas menunjukkan bahawa penontonan filem berasas Islam dikatakan mampu memberi sumbangan ke arah tindakan yang positif dan mengambil kira tahap minat audien filem terhadap filem berunsur dakwah Islamiah. Selain

itu, tahap penontonan filem genre dakwah adalah berada di tahap tinggi kerana para penonton sudah mula menerima filem yang bercorakkan Islam di Malaysia.

### PERSOALAN KAJIAN

1. Sejauhmanakah tahap penontonan genre filem dakwah dalam kalangan audien di Malaysia?
2. Apakah perbezaan tahap penontonan genre filem dakwah di antara jantina?

### OBJEKTIF KAJIAN

1. Mengkaji tahap penontonan genre filem dakwah dalam kalangan audien di Malaysia.
2. Mengkaji perbezaan tahap penontonan genre filem dakwah di antara jantina.

### HIPOTESIS KAJIAN

Hipotesis telah dibentuk bagi menjawab persoalan dan objektif kajian 2. Hipotesis kajian adalah seperti berikut:

**Hipotesis 1:** Terdapat perbezaan yang signifikan tahap penontonan filem genre dakwah di antara jantina.

### METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini menggunakan pendekatan kaedah kuantitatif dalam usaha menjawab objektif yang dibincangkan. Metodologi kajian yang digunakan ialah kajian tinjauan (*survey*) dengan mengedarkan borang soal selidik kepada 500 orang responden di lima buah pawagam di Lembah Klang iaitu Midvalley, Alamanda, The Mines, NU Central dan KLCC. Kajian ini juga telah menggunakan persampelan rawak kluster.

Proses penganalisan data yang dilakukan dengan menggunakan perisian Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) Version 22.0. Data yang telah dianalisis adalah berdasarkan analisis statistik deskriptif iaitu kekerapan, peratus dan min dan juga ujian T-Perbandingan.

Penganalisisan ini juga adalah untuk mengetahui sejauhmana tahap penontonan filem genre dakwah dalam kalangan audien di Malaysia.

### HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Hasil kajian ini membincangkan tahap penontonan filem genre dakwah dalam kalangan audien di Malaysia. Hal yang demikian, berikut adalah jadual mengenai taburan peratusan, min dan sisihan piawai terhadap persepsi genre filem dakwah dalam kalangan audien di Malaysia.

**Jadual 1:** Taburan Peratusan, Min dan Sisihan Piawai Penontonan Filem Genre Dakwah

| Bil | Penontonan Dakwah                                                                                      | Filem | Genre | Peratus |     |      |      | Min  | S.P  |
|-----|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|-------|---------|-----|------|------|------|------|
|     |                                                                                                        |       |       | STS     | TS  | S    | SS   |      |      |
| 1   | Filem dakwah mengajak kepada kebaikan dan mencegah kepada kemungkaran                                  |       |       | 0.4     | 1.0 | 40.8 | 57.8 | 3.56 | 0.54 |
| 2   | Konsep patuh syariah dipatuhi dalam pembikinan filem dakwah                                            |       |       | 0.8     | 1.6 | 40.6 | 57.0 | 3.54 | 0.57 |
| 3   | Filem dakwah merupakan salah satu medium penyampaian dakwah masa kini                                  |       |       | 0.4     | 1.4 | 43.0 | 55.2 | 3.53 | 0.55 |
| 4   | Filem yang mempromosikan nilai-nilai murni juga adalah filem dakwah                                    |       |       | 0.0     | 1.6 | 44.6 | 53.8 | 3.52 | 0.53 |
| 5   | Filem dakwah adalah filem yang membawa persoalan tentang Islam kepada masyarakat                       |       |       | 0.6     | 1.4 | 43.4 | 54.6 | 3.52 | 0.56 |
| 6   | Filem yang membawa tema ketuhanan adalah filem dakwah                                                  |       |       | 0.6     | 1.6 | 44.2 | 53.6 | 3.51 | 0.56 |
| 7   | Filem dakwah adalah filem yang memaparkan latar belakang masyarakat yang berpegang kepada ajaran Islam |       |       | 0.2     | 2.4 | 43.8 | 53.6 | 3.51 | 0.56 |
| 8   | Filem dakwah perlu dilakonkan oleh pelakon Islam sahaja                                                |       |       | 0.4     | 5.0 | 44.4 | 50.2 | 3.44 | 0.61 |

|    |                                                                                                         |     |     |      |      |      |      |
|----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|-----|------|------|------|------|
| 9  | Filem dakwah hanya melibatkan filem-filem yang membawa tema Islamik                                     | 1.4 | 5.4 | 52.2 | 41.0 | 3.33 | 0.64 |
| 10 | Watak dan perwatakan dalam genre filem dakwah hanya berkisar tentang agamawan seperti ustaz dan ustazah | 1.8 | 6.4 | 49.2 | 42.6 | 3.33 | 0.68 |

Sumber : Soal selidik 2014

Berdasarkan Jadual 1, menunjukkan hasil dapatan kajian bagi pola penontonan filem genre dakwah dalam kalangan audien di Malaysia. Item yang mempunyai nilai min yang tertinggi bahagian ini direkodkan menerusi item 'Filem dakwah mestilah mengajak kepada kebaikan dan mencegah kepada kemungkaran', dengan nilai min = 3.56 dan sisihan piawai = 0.54.

Item tersebut menunjukkan nilai min yang tertinggi kerana majoriti penonton mengetahui bahawa genre filem dakwah adalah sangat penting dalam mengembangkan dakwah di samping menyeru ke arah kebaikan dan mencegah daripada kemungkaran. Hal ini dapat dijelaskan Naim (2011) yang menjelaskan bahawa sesebuah filem Islam perlulah berperanan sebagai amar makruf nahi mungkar. Para pembikin filem terutama yang beragama Islam tidak hanya menjadi dan bersifat sebagai pendakwah tetapi sekali gus sebagai salah satu daripada kumpulan yang turut sama menegakkan amar makruf nahi mungkar. Penghasilan sesebuah filem Islam memerlukan kerjasama daripada pelbagai bidang kepakaran terutama perkara-perkara yang berkaitan dengan Islam. Inilah perkara yang biasanya tidak diberikan perhatian yang wajar dalam pembikinan filem negara ini terutama di awal-awal proses pembikinannya. Ini dijelaskan lagi dalam surah Al-Imran, ayat 104:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

Maksudnya:

*“Dan hendaklah ada di antara kamu satu puak yang menyeru (berdakwah) kepada kebajikan (mengembangkan Islam) dan menyuruh berbuat segala perkara yang baik, serta melarang daripada segala yang*

*salah (buruk dan keji) dan mereka yang bersifat  
demikian ialah orang-orang yang berjaya.”*

(al-Quran, Surah Al-Imran 3:104)

Manakala item yang kedua tertinggi pula ialah ‘Konsep patuh syariah mestilah dipatuhi dalam pembikinan filem dakwah’, dengan nilai min = 3.54 dan sisihan piawai = 0.57. Konsep patuh syariah seharusnya menjadi panduan dalam menghasilkan genre filem dakwah. Hal yang demikian menyebabkan para audien mula berfikir positif bahawa perlunya ada patuh syariah dalam naratif cerita sesebuah filem bercorak Islamik. Ini dapat dijelaskan Syed Muhammad & Lutfi (2009) yang menyatakan bahawa satu standard etika yang syumul dan menyeluruh yang amat diperlukan pada zaman ini bertujuan untuk mengawal dan menjadikan manusia lebih beradab terutamanya dalam menjalankan dakwah. Nilai dan etika merupakan senjata yang tajam dalam menjalankan dakwah, ia juga disebut sebagai hikmah dalam menjalankan dakwah dalam melahirkan umat Malaysia khususnya dan dunia amnya yang akan disegani kerana keluhuran budi dan akalunya.

Selain itu, nilai min yang terendah berdasarkan Jadual 1 ialah item ‘Filem dakwah hanya melibatkan filem-filem yang membawa tema Islamik’ dan ‘Watak dan perwatakan dalam genre filem dakwah hanya berkisar tentang agamawan seperti ustaz dan ustazah’ ialah dengan nilai min = 3.33, sisihan piawai = 0.68 dan 0.64. Berdasarkan dua item tersebut, dapat dilihat bahawa hanya sedikit responden yang mengatakan filem dakwah hanya melibatkan filem tema Islamik sahaja dan tidak semestinya watak perwatakannya berkisar tentang agamawan sahaja. Hal yang demikian kerana filem genre biasa juga mampu menghasilkan jalan cerita yang berkonsepkan dakwah dan nilai-nilai murni.

Selain itu, ini dijelaskan oleh Naim (2011) yang menyatakan bahawa aspek naratif dalam sesebuah filem atau dalam bahasa yang mudah difahami ialah aspek mesej-cerita yang ingin disampaikan tidaklah hanya terhad kepada dialog dan kata-kata sahaja di samping mesej-cerita disampaikan dalam pelbagai bentuk atau kaedah seperti menggunakan unsur-unsur syot visual, gerak laku dan interaksi watak-watak yang berlakon menggunakan kesan bunyi dan muzik, menggunakan penataan cahaya dan kesan-kesan khas. Kesemua unsur ini jika dapat difahami dan digunakan dengan baik sama ada secara ‘tunggal’ atau garapan pelbagai unsur, ia dapat memberikan makna tertentu dalam cerita yang ingin disampaikan.

Selain itu, dalam menghasilkan sesebuah filem genre dakwah, watak dan perwatakan seharusnya tidak hanya tertumpu agamawan semata-mata tetapi boleh juga berkisar tentang kehidupan masyarakat awam yang mengamalkan kehidupan yang Islamik. Ini disokong oleh Sayidah Mu'izzah (2014) yang berpendapat bahawa filem berunsur Islam kita hanya dikongkong dengan cinta antara si pemakai kopiah dengan tudung dan perubahan yang berlaku selalunya datang daripada seseorang ustaz di pondok atau seseorang ustazah yang membuatkan lelaki liar jatuh cinta dan berubah. Cinta tidaklah salah sepenuhnya dalam hal ini kerana cinta juga merupakan unsur yang dijadikan oleh Tuhan dalam diri manusia dan permasalahan hanyalah pada garapan bahawa tiada roh berunsur Islam itu sendiri apabila roh itu tidak hanya terletak sepenuhnya pada kopiah dan tudung.

Manakala nilai min yang kedua terendah ialah item 'Filem dakwah perlu dilakukan oleh pelakon Islam sahaja' iaitu nilai min = 3.44, sisihan piawai = 0.61. Berdasarkan item tersebut, pelakon bukan Islam juga boleh melakukannya tetapi hendaklah tidak berlebihan sehingga merendahkan martabat Islam seperti melakukan situasi beribadat. Pelakon mestilah bersesuaian dengan karakter yang dilakukan dan dapat menghayati jalan cerita sesebuah filem.

Naim (2011) menjelaskan bahawa sutradara yang baik pasti dapat menggarap kesemua elemen yang ini dengan baik, terutama daripada aspek lakon layarnya di mana setiap wataknya akan bergerak, berinteraksi dan melakukan olah tubuh sesuai dengan lakonan yang dikehendaki dan diarahkan oleh pengarahnya yang secara langsung juga mengikut kehendak skrip. Namun, dalam aspek lakonan ini seorang sutradara atau pelakon itu sendiri perlu berhati-hati agar apa yang dilakukan itu tidak melanggar adab dan tatasusila budaya, norma dan hukum-hukum yang telah digariskan dalam Islam. Hal yang demikian, seseorang pelakon terutama yang beragama Islam perlu sedar bahawa mereka menjadi perhatian masyarakat, malah menjadi idola segolongan peminat dan berusaha menjadi contoh yang baik yang boleh diteladani dalam perkara-perkara yang membawa kepada kebaikan.

**Jadual 2** Nilai Skor Tahap Penontonan Filem Genre Dakwah dalam Kalangan Audien di Malaysia

| Tahap     | Skor      |
|-----------|-----------|
| Rendah    | 1.0 – 1.3 |
| Sederhana | 1.4 – 2.6 |

|        |           |
|--------|-----------|
| Tinggi | 2.7 – 4.0 |
|--------|-----------|

Berdasarkan jadual 2 di atas menjelaskan nilai skor tahap penontonan filem genre dakwah dalam kalangan audien di Malaysia. Nilai skor tersebut dibahagikan kepada tiga tahap iaitu rendah, sederhana dan tinggi. Berdasarkan tiga tahap tersebut telah menunjukkan tahap penontonan filem genre dakwah dalam kalangan audien di Malaysia mempunyai nilai skor yang tinggi iaitu antara 2.7 – 4.0.

Hal yang demikian kerana penonton sudah boleh menerima filem yang berkonsepkan Islam untuk ditayangkan di pawagam. Asiah dan Nur Kareelawati (2008) menjelaskan filem untuk tayangan berupaya menguasai fikiran khalayaknya terutamanya golongan remaja lelaki dan perempuan remaja di mana kelebihan filem boleh dijadikan sebagai alat untuk membujuk remaja ke jalan Islam. Manakala, Faizul dan Azura (2013) yang menjalankan kajian mengenai penontonan drama bercorak keislaman berpendapat bahawa drama tv bercorak keislaman yang diterbitkan oleh syarikat produksi tempatan juga telah mula mendapat tempat di hati penonton dan telah mendapat permintaan yang tinggi daripada penonton dan keadaan ini menyebabkan banyak pihak stesen tv swasta dan kerajaan telah mengambil langkah berani untuk menyiarkannya secara bersiri. Ini menunjukkan bahawa para penonton sudah mula menerima drama atau filem yang bercorakkan Islam di Malaysia.

Kajian ini juga ingin mengenalpasti perbezaan tahap penontonan genre filem dakwah di antara jantina. Nilai ujian-t bagi perbezaan tahap penontonan filem genre dakwah di antara jantina adalah seperti berikut :

Jadual 2 Ujian-t bagi Perbezaan Tahap Penontonan Filem Genre Dakwah di Antara Jantina

| Pembolehubah                        |           | n   | min  | s.p  | t     | p     |
|-------------------------------------|-----------|-----|------|------|-------|-------|
| Tahap penontonan filem genre dakwah | Lelaki    | 212 | 3.48 | 0.42 | 0.408 | 0.750 |
|                                     | Perempuan | 288 | 3.47 | 0.44 |       |       |

Berdasarkan Jadual 2, hasil kajian telah menolak hipotesis kajian kerana tidak terdapat perbezaan yang signifikan tahap penontonan filem genre dakwah di antara lelaki dan perempuan ( $p = 0.750$ ). Hal yang demikian kerana generasi masa kini berminat untuk menonton filem di terutamanya di pawagam-pawagam. Menurut Norliza (2011) yang

menjelaskan bahawa media sentiasa berusaha memujuk penonton ke panggung walaupun dalam waktu yang sama terpaksa bersaing dengan kisah-kisah negatif tentang sesebuah filem yang tersebar di internet.

Sehubungan itu, kajian Haryati (2013) menunjukkan bahawa pawagam masih merupakan medium pilihan utama para audiens tempatan untuk menonton filem apabila sebanyak 20.4 peratus atau 272 responden menyatakan bahawa mereka menonton filem di pawagam dan mereka menonton filem di pawagam sebanyak tiga hingga empat kali sebulan. Hal ini menunjukkan bahawa pawagam masih relevan sebagai medium untuk menonton filem meskipun terdapat pelbagai medium internet melalui Youtube yang memberi audiens lebih kebebasan memilih filem yang hendak ditonton pada bila-bila masa. Oleh yang demikian, tidak terdapat perbezaan yang signifikan tahap penontonan filem genre dakwah di antara lelaki dan perempuan kerana mereka gemar menonton filem di pawagam pada masa kini.

## KESIMPULAN

Dapatan kajian menunjukkan bahawa tahap penontonan filem genre dakwah dalam kalangan audien di Malaysia juga turut menyumbang kepada usaha yang positif dalam menghasilkan filem dakwah. Kajian ini juga menunjukkan bahawa tidak terdapat perbezaan yang signifikan tahap penontonan filem genre dakwah di antara jantina. Oleh yang demikian, penonton sebenarnya sudah boleh menerima filem genre dakwah secara positif dari semua lapisan masyarakat. Justeru itu, implikasi kajian ini ialah dapat mengembangkan dakwah dan menanam minat audien untuk menonton filem berkonsepkan Islamik. Sehubungan dengan itu, usaha perlu dibuat bagi memastikan para penggiat seni perfileman menghasilkan filem yang bercorak genre dakwah supaya dapat memberi manfaat dan dipengaruhi oleh audien terutamanya golongan kanak-kanak. Kajian ini mencadangkan agar penerbit, pengarah, penulis skrip dan pelakon supaya lebih peka terhadap penghasilan filem genre dakwah ini supaya dakwah dan nilai-nilai murni dapat dikembangkan. Hasil dapatan kajian itu nanti mungkin dapat memberi penambahbaikan pada masa akan datang agar matlamat untuk menghasilkan filem genre dakwah ini semakin berkembang di Malaysia seperti filem di Iran dan Indonesia.

## RUJUKAN

- Abdul Ghafar Don. 2008. *Dakwah dan Cabaran de-Islamisasi di Malaysia*. Selangor: Karisma Publications Sdn. Bhd.
- Asiah Sarji & Nur Kareelawati. 2008. Filem Cereka Melayu Sebagai Salah satu Saluran Dakwah Remaja di Malaysia: Kajian Filem-Filem Arahkan Pengarah-Pengarah Filem Muda Selepas Tahun 2000. Kertas Kerja Dakwah dan Media. Anjuran Nadwa Islamiah Syeikh Abdullah al-Ghadamisi al-Magribi ke-2.
- Dusuki Ahmad. 2011. Menerapkan Nilai Agama Dan Keprihatinan Umat Dalam Filem Dan Drama. Dalam Nor Hartini Saari (Ed.), *Pemeriksaan Televisyen dalam Mendidik Masyarakat* (hlm. 69-80). Kuala Lumpur: Penerbit Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM).
- Faizul Nizar Anuar dan Nor Azura Adzharuddin. 2013. Faktor Penerimaan Remaja Terhadap Drama Televisyen Bermesej Keislaman. *Global Media Journal-Malaysian Edition*, 3 (3): 1-14.
- FINAS. 2015. Tayangan Filem Cereka Tahun 2015. Diakses daripada <http://www.finas.gov.my/index.php?mod=industry&sub=cereka> [22 Oktober 2015]
- Haryati Abdul Karim. 2013. *Faktor Gratifikasi dalam Penontonan Filem dan Kaitannya dengan Sambutan Audiens*. Seminar “Filem & Masyarakat”, Sekolah Sains Sosial dan FINAS, Universiti Malaysia Sabah, 27 Februari
- Janet Harbord. 2002. *Film Cultures*. London : SAGE Publicationc Ltd.
- Jeniri Amir. 2014. Derita Filem Genre Islam. *Dewan Budaya Bil. 7/2014*: 10-15
- Jill, Nelmes. 2007. *Introduction to Film Studie*. Edisi ke-4. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Littlejohn, Stephen W. II. Foss, Karen A. 2009. *Encyclopedia of Communication Theory*. America: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.
- McQuail, Denis. 1997. *Audience Analysis*. London: SAGE Publications
- Mohd Hilmi Abdullah. 2010. *Kenapa festival filem Islam menyepi? Utusan Online Bicara Agama*. Diakses daripada [http://www.utusan.com.my/utusan/info.asp?y=2010&dt=0117&pub=Utusan\\_Malaysia&s=Bicara\\_Agama&pg=ba\\_01.htm](http://www.utusan.com.my/utusan/info.asp?y=2010&dt=0117&pub=Utusan_Malaysia&s=Bicara_Agama&pg=ba_01.htm) [Mac 2014].
- Mohd. Shukri Hanapi. 2012. Penerbit Tiada Ilmu Buat Filem Islam. *Harian Metro*, 5 Oktober : hlm. V4 & V13.
- Naim Haji Ahmad. 2011. Filem Islam Satu Pembicaraan. Selangor: Uni-N Production Sdn. Bhd

- Nor Hazriani Razali & Rosmawati Mohamad Rasit. 2014. Filem Patuh Syariah Wasilah Dakwah Masa Kini. Dlm. Rosmawati Mohamad Rasit, Salasiah Hanin Hamjah & Muhamad Faisal Ashaari (pnyt.). *Dakwah, Media & Masyarakat*, hlm. 109-119.
- Norliza Mohamad Zakaria. 2011. *Kualiti Penonton Filem*. Diakses daripada [http://ww1.utusan.com.my/utusan/info.asp?y=2010&dt=1102&pub=Utusan\\_Malaysia&sec=Hiburan&pg=hi\\_04.htm#ixzz3pefTC0Fc](http://ww1.utusan.com.my/utusan/info.asp?y=2010&dt=1102&pub=Utusan_Malaysia&sec=Hiburan&pg=hi_04.htm#ixzz3pefTC0Fc) [26 Oktober 2015]
- Raja Nur Junainah Raja Abdul Aziz. 2013. Filem Islamik Wajar Diketengahkan. *Berita Harian*, 31 Disember:17
- Rosmawati Mohamad Rasit. 2012. *The Position of Religious Malays Firms in Malaysia from The Perspectives Islamic Da'wah*. *Jurnal Al-Hikmah* 4 (2012): 148-160.
- Rosmawati Mohamad Rasit. 2013. Hubungan Penontonan Filem Da'wah Dengan Pembentukan Personaliti Prososial Remaja. Tesis Doktor Falsafah, Universiti Putra Malaysia.
- Roy Armes. 1974. *Film And Reality An Historical Survey*. Australia: Penguin Books Ltd.
- Sara Casey Benyahia, Freddie Gaffney & John White. Edisi ke-8. 2008. *Film Studies As Essential Production 2008 Specification*. New York: Routledge.
- Sayidah Mu'izzah Kamarul Shukri. 2014. Filem Berunsur Islam Tanah Air Masih Adakah Degupnya?. *Dewan Budaya Bil.7*: 17-19
- Siti Qoriatun Sholihah. 2011. *Analisis Wacana Pesan Dakwah Film Dalam Mihrab Cinta*. Jakarta : Universitas Islam Negeri Syarif Hidayatullah.
- S.H. Tan. 1994. Film-Induced Affect As A Witness Emotion. *Poetics* 21(1994): 7-32
- Syed Muhammad Al-Dawilah el-Edrus & Mohd Lutfi Solehan. 2009. *Peranan ICT Dalam Penyebaran Dakwah Dalam Era Globalisasi*. Seminar Kebangsaan Dakwah Islamiah di IPT dan Komuniti, Dewan Tunku Ibrahim Ismail UTHM, 2-9 Disember
- Toby Miller & Robert Stam. 1999. *A Companion to Film Theory*. Victoria: Blackwell Publishing.
- Yunus Said. 2011. Peranan Televisyen dalam Memupuk Nilai Kemanusiaan Universal. Dalam Nor Hartini Saari (Ed.), *Pemeriksaan Televisyen dalam Mendidik Masyarakat* (hlm. 121-135). Kuala Lumpur: Penerbit Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM).

Zulkiple Abd. Ghani & Abd. Ghafar Don. 1996. *Dakwah di era Teknologi Maklumat*. Selangor: UKM.

\*Azimah Binti Misrom  
Jabatan Pengajian Dakwah dan Kepimpinan  
Fakulti Pengajian Islam  
Universiti Kebangsaan Malaysia  
Mel-e: gmah\_19191@yahoo.com